

NYELVKÉTSÉGEK.

Alább következik néhány mondvacsinált különös új szó. Jobbára jelentés-átvitel vagy *megigésítés* (ez is új szó) útján készültek. Szóképzés szempontjából kevés nyelvtani kifogást lehet ellenük tenni, de mégis sokkal jobb, ha íróink az ilyen szóképzéseket nem erőltetik. Az íróknak ugyan ősi szokásuk és joguk is van rá, hogy

újonképzett szavakat ajánljanak műveikben a köznyelvnek, de a *komolytalan* szó rohamos elterjedése és az ehhez hasonló példák mégis arra intik íróinkat, hogy e jogukat nem szabad erőltetni. Az írók sincsenek fölmertve, hogy a nyelv szellemére és az általános nyelvhasználatra ügyeljenek.

Íme a példák.

Termetes könyv, természetes kötet. Ezt emberről vitték át könyvre, holott emberre alkalmazva is már kissé rontva van a „jól megtermett“ kifejezésből. Semmikép sem lehet ajánlani.

Látnivalólag. A -lag, -leg szóképző túltengésének új példája és nem is egyedüli. A *föltehetőleg* és társai után készült, de semmikép nem magyaros. Különben a *látnivalóan* sem lenne jobb. Helyesebb fordulat: Látnivaló — szemmel látható —, látni lehet, hogy stb.

Oromlik. Az elszegényedés oczeánjában ott oromlik . . .

Elhivatottság, a hivatottság, küldetés helyett. Tulajdonképen régi bibliai szó. Használata így: Történeti elhivatottság. A nemzetnek nagy föladatakra való elhivatottsága. — Alig hihető, hogy a régi szó ilyen formában való fölélesztését akár a nyelvhelyesség, akár a gyakorlati szükség indokolná.

Beidegzés és beidegzik. Újabb íróink ezt a szót a „megszokás, begyakorlás, begyökerezés“ helyett egyre sűrűbben használják, nem törődve azzal, hogy e szón orvosi nyelvünk már régen és igen helyesen az idegeknek valamely testrészeire hatását érti. Ezt az újabb, kétesbecsű alkalmazást jobb tehát kerülni.

Kizárta (az ajtót), **kidugta** (az üveget). Egyre sűrűbben olvassa az ember, pedig az ajtót csak bezárni (és kinyitni), az üveget pedig csak bedugni (és a dugót belőle kihúzni) lehet.

Egy sorozat nyugatos kifejezés Szabó Dezső „Az elsodort falu“ című regényéből.

Szörnyetegül. Így: Elibe szörnyetegült a magas Tátra; t. i. egyszerre föltűnt előtte.

Hullat. Így használva: A tanító szerény szavakat hullatott. Talán így is lehetne: A kecske mekegést hullatott.

Kiverőfényezett a közeli szabadság. Vagyis: fölragyogott.

Fölgýmoltalankodnak a szántóföldek a hegy oldalára.

Illendőségeskedett, a férfi.

Földrengeni. Ki fog belőle földrengeni az új dráma.

Ugyanebből a könyvből egy-két kifejező nyugatos mondat:

„Megállott és a mint *belédült* a világ (valószínűleg: a mint a világot végigszemlélte), ég, föld s a pompássá izzott emberi nyomorúság, szétömlő mámorában tünt el beteg énje. Tudatának határai letöredeztek, a messzibe *hajtott* folyó (kanyargó?), az égnek futó hegyek, minden feléneklő élet eggyé omlott benne s boldog elfulladásal lélegzett minden gyökér, minden kalász földpórus levél száján!“

És:

„Belénk *hull* a világ (magunkba szemléljük bele a világot?), hogy a sok külön börtönölt fájdalom, mint egységes, csodás emberhimmusz szálljon a végtelenbe.“ (Elsod. falu. I. 64. 1.)

*

A multidejű igenevek mellékneves használata a főnév után egyre sűrűbb és egyre helytelenebb még legjobb íróinknál is. Erre is az illik, a mi az előbbire. Íróink tartoznának megvárni legalább

a közhasználatot, mielőtt ilyen világosan németes nyomon új szó-kötésbeli divatokat vesznek föl. Kivált olyan esetben, a mikor az új divat még kétértelműséggel is jár, vagy legalább a stílus vilá-gosságát rontja.

Példák:

Minden szék *elfoglalt* a vendéglőben. (T. i. el van foglalva.)
Ellenben: *elfoglalt* szék.

A dolog körülményeiről *tájékozott*. Nem azt jelenti, hogy tájé-kozott valaki valakit, hanem hogy ő tájékozva van.

Az ügyvéd nem *keresett*. Nem azt jelenti, hogy az ügyvéd nem keresett pénzt, hanem hogy őt nem keresik, vagyis nem keresett ügyvéd.

*

Néhány további pesti jassz-kifejezés:

Vasgyerek, — jasszfiú.

A téstára bedől, — a csalétket bekapja.

Cziterázik, — reszket.

Ugrál, — ellenkezik, az áldozat.

Mókust kap — vagyis döfést, oldalbaütést, rúgást.

Résztelni, — megosztzkodni.

Muriz, — ellenkezik.

Szédítik, — t. i. addig verik, a míg engedelmeskedik.

Kiüt a tűz, — rendőr jön, razzia van.

Árokban van, — rejtekhelyen el van ásva.

Zuhantás, — csalás, zsarolás álrendőrökkel.

KENEDY GÉZA.